

נייר עמדה שיתופי – תוצר לדוגמה - עברית

פרטים אישיים

שם המפמ"ר:	חניטה לרנר
שם איש הקשר:	כתוב כאן את שם איש הקשר, בנוסף למפמ"ר אם יש כזה
תחום הדעת:	ספרות חמ"ד

נייר עמדה שיתופי – תוצר לדוגמה

על פי דרישות המשימה, עליכם **להדגיש (Bold)** את המושגים המופיעים בטקסט המשימה.

בשל מגבלה טכנית, לא ניתן להדגיש את המושגים בתוצר לדוגמה. עם זאת, היעדר ההדגשה בתוצר לדוגמה אינו פוטר אתכם מהדרישה להדגיש את המושגים בעבודה שאתם מגישים.

9111

תשפ"ו

חוק המדינה מול המוסר האישי והאמוני בטרגדיה "אנטיגונה" / סופוקלס

איתמר כהן

דניאל לוי

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

בחרנו לעסוק בדמותו של קראון בטרגדיה "אנטיגונה" מאת סופוקלס, ובפרט בדילמה המוסרית והשלטונית שנוצרה בעקבות החוק שחוקק. לאחר המלחמה בתבי, שבה נהרגו שני בניו של אדיפוס – אטואקלס (שנגן על העיר) ופוליניקס (שהביא צבא זר נגדה) – תופס קראון את השלטון. צו המלכות הראשון שהוא מחוקק קובע כי אטואקלס ייקבר בכבוד מלכים, ואילו גופת פוליניקס תושאר לראווה ולמאכל עוף השמים, וכל המנסה לקברו יענש במות האיסור על הקבורה מעמיד קונפליקט דרמטי מרכזי בין חוק המדינה וציווי השליט לבין חוק האלים, המוסר האנושי וכבוד המת. כאשר אנטיגונה מפרה את הצו וקוברת את אחיה, קראון מסרב לחזור בו מצוו ומחמיר את עונשה, אף על פי שרבים מנסים להוכיח אותו על טעותו. התנהלות זו מעלה את השאלה המרכזית: האם קראון מציג מנהיגות חזקה ואחראית השומרת על הסדר החברתי, או שמא התנהלותו נובעת מתוך חטא הגאווה (היבריס) המוביל לאסון.

נגד/פרשנות ב'

בעד/פרשנות א'

לדעתי, אף שתוצאת מעשיו של קראון קשה, התנהלותו בראשית דרכו מובנת, ראויה, ואף הכרחית למנהיג המבקש לייצב מדינה שחוזה מלחמת אזרחים הרסנית.

נימוק ראשון: קראון קיבל לידי מלכה מפורקת ומטולטלת. כפי שהיא מוגדרת במחזה כ-דמות טראגית הנושאת באחריות כבדה, קראון משתמש במטאפורה של ספינה בסערה כדי להסביר את צעדיו. תפקידו של שליט הוא להשליט שלטון החוק וליצור הרתעה מוחלטת מול בוגדים שהביאו צבא זר להחריב את עירם, על מנת למנוע אנרכיה ושפיכות דמים נוספת.

נימוק שני: קראון אינו פועל מתוך רשעות מזוקקת, אלא מתוך רצון להגן על היציבות הציבורית. חז"ל ביטאו תפיסה זו במסכת אבות "הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו" (מסכת אבות, פרק ג). ללא ציות בלתי מתפשר לחוק, המדינה תתפרק. גם בקטע מתוך "הנסיך הקטן" מובהר כי מלך דורש : משמעת כדי למנוע תוהו ובוהו

נכון! — קרא המלך — יש לדרש מכל אדם רק — מה שידו מגעת לעשות. התבונה היא יסוד השלטון. אם תצוה על עמך להטיל עצמם לים — יקומו ויתמרדו. אנכי דרש משמעת, משום שפקדוני מתקבלות על הדעת. " (אנטואן דה (סנט-אכזופרי, "הנסיך הקטן", 1977)

קראון חשש כי פשרה או החרגה לטובת בני משפחתו (אנטיגונה) ייראו כפרוטקציוניזם ויערערו לחלוטין את סמכות החוק.

ערך מוביל: הערך שהנחה אותי בגיבוש פרשנות זו הוא אחריות חברתית. ערך זה עזר לי להבין את העול הכבד המונח על כתפי המנהיג, המחויב לטובת הכלל ולביטחון המדינה גם במחיר החלטות קשות ולא פופולריות.

לדעתי, התנהלותו של קראון מוטעית מיסודה והיא זו שהובילה לטרגדיה הנוראה בסיום המחזה.

נימוק ראשון: קראון העמיד את חוקו האנושי מעל חוקי האלים ומוסר היסוד האנושי. כפי שמתבטא במבנה הקונפליקט בינו לבין אנטיגונה, קראון מסרב להכיר בכך שישנם ערכים עליונים שאינם כפופים לסמכות המלך. ביהדות, למשל, קיימת חובת קבורה בהלכה היהודית החלה על כל אדם, אפילו על מוקע וחוטא ("לא תלין נבלתו על העץ"), מתוך תפיסה של כבוד נברא בצלם. זלזולו של קראון בחובות אלו והשפלת גופת המת מהווים פגיעה אנושית ודתית חמורה.

נימוק שני: התנהלותו של קראון מונעת מגאווה עיוורת ומסרבנות להקשיב לקולות אחרים – לאזהרות הנביא טריסיאס, לתחינות בנו הימון ואף לרחשי העם. כפי שכותבת דליה רביקוביץ בשירה גאווה: " ... קשקשלים נשברים זה קורה (רביקוביץ, 1995).

קראון פעל כמו אותם סלעים קשים; גאוותו מנעה ממנו להפגין גמישות, והובילה לשבירה טראגית ופאטאומית של ביתו וממלכתו.

ערך מוביל: הערך שהנחה אותי בגיבוש פרשנות זו הוא כבוד האדם. ערך זה עזר לי להבין כי שום נסיבות פוליטיות אינן מצדיקות את רמיסת כבוד המת והתעלמות מרגשותיו המוסריים של הפרט.

הפשרה המוסכמת

לאחר דיון פורה בינינו, הסכמנו כי התנהלותו של קראון מורכבת ומכילה צדדים שונים: מחד גיסא, שואפת ליציבות ולשמירה על סדר ציבורי; ומאידך גיסא, חוטאת בעקשנות ובגאווה המביאות לחורבן הפשרה המוסכמת שנשלב : מנהיגות ראויה חייבת להציב את שלטון החוק כמטרה מרכזית, אך בו בזמן להיות קשובה לרחשי העם, לחוקי המוסר ולחמלה אנושית. כפי שכותב המשורר יהודה עמיחי מן המקום שבו אנו צודקים לא יצמחו לעולם

פְּרָחִים בְּאֵבִיב.

הצדק המוחלט והעיוור שבו התבצר קראון הרס את עולמו. לפיכך, התובנה המשותפת שלנו היא שמנהיג חזק אינו מנהיג שאינו מתכוף לעולם, אלא מנהיג היודע לאזן בין צרכי המדינה לבין כבוד האדם. גמישות מחשבתית והקשבה אינן סימן לחולשה, אלא תנאי הכרחי למניעת אסון לאומי ואישי כאחד (הלפרין, 1983)

מושגים

קונפליקט, כבוד האדם, דמות טרגית, אחריות חברתית.

מקורות

עמיחי יהודה, 1962, שוקן, "שירים 1948–1962", שיר "מן המקום בו אנו צומחים", מהימנות: משורר מרכזי בספרות העברית
רלוונטיות: השיר מדגים את הסכנה בהתבצרות בעמדה צודקת לכאורה ללא מקום לספק או הקשבה.
הלפרין שרה, 1983, כתב העת "במה", עמ' 37, התנשאות האדם ואפסותו ב"אנטיגונה", מאמר, מהימנות: מאמר מחקרי שפורסם בכתב העת "במה". רלוונטיות: ניתוח ספרותי אקדמי של דמות קראון ותהליך קריסתו.
רביקוביץ דליה, 1966, "הספר השלישי", שיר "גאוה", מיקום בתוך המקור, מהימנות: יצירה קאנונית בספרות העברית . רלוונטיות: מטאפורת הסלעים הנשברים מדגימה את העקשנות של קראון והתפרקותו.
רבי יוסף קארו/, הרמ"א, שולחן ערוך, יורה דעה, הלכות קבורה, מהימנות: מקור יהודי-הלכתי יסודי, רלוונטיות: מבסס את חובת הקבורה הדתית והמוסרית מול איסור קראון
רבי, עורך, משנה, מסכת אבות, פרק ג, משנה ב, מהימנות: טקסט יסודי במקורות ישראל. רלוונטיות: מציג את ההכרח בשלטון ומורא מלכות למניעת אנרכיה.
אנטואן דה סנט אקזופרי, לראשונה - 1943, הנסיך הקטן, ניו יורק, פרק על המלך, מהימנות: יצירת מופת ספרותית מתורגמת.
רלוונטיות: הקטע על המלך מציג את תפיסת הסמכות והדרישה למשמעת ציבורית.
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור
שם המחבר/ים, תאריך הפרסום, שם המקור, מקום הפרסום, מיקום בתוך המקור, הסבר על מהימנות והרלוונטיות המקור

